

Minnen från 4. rörliga spärrbataljonen av Sven E "Mike" Lodén

---

1. Från Vaggan till Graven - med Norrlandskustens rörliga spärrbataljon

På uppmaning av Kamratföreningens ordförande - Lennart Nyman - berättar jag nu om ett av mina äventyr, som faktiskt blev en långvarig historia där eventuella minnesluckor förhoppningsvis kan vara mig förlåtna. Lennart föreslog inledningsvis att jag skulle skriva om något av mina många jobb utomlands, men vid den efterföljande inventeringen upptäcktes, att nästan inget har skrivits om det rörliga kustartilleriet i Norrland, och framför allt inte om den rörliga spärrbataljonen. (Passande nog har även Lennart, i egenskap av kvartermästare, en anknytning till detta förband.) Utlandsäventyren – som översiktligt tidigare beskrivits i Bäverposten nr 1 År 2000 – kan få vänta till en annan gång!

2. Historik

Under och framför allt efter andra världskriget växte ett starkt Kustartilleri med fasta spärrbataljoner fram efter den 90 mil långa Norrlandskusten - från riksgränsen i norr till Gävle i söder. Norrlands kustartilleriförsvar bestod på 1960-talet av följande spärrbataljoner där även minspärrtroppar och luftförsvar ingick:

- Spärrbataljon Luleå (ett tungt och ett lätt batteri)
- Spärrbataljon Holmsund (ett tungt och ett lätt batteri)
- Spärrbataljon Hemsö (ett tungt och två lätta batterier)
- Spärrbataljon Sundsvall (ett tungt och tre lätta batterier)
- Spärrbataljon Gävle (ett tungt och två lätta batterier)

I det sålunda ganska väl utbyggda fasta kustförsvaret saknades emellertid en rörlig komponent, ifall den lede Fi trots allt skulle hitta på något, som vi inte var förberedda på. Det fanns ju trots allt ytterligare ett antal platser, som kunde vara av intresse för en angripare, där det fortfarande saknades ett fast sjöförsvar. På motsvarande sätt var det efter hela den svenska kusten och av den anledningen sattes det upp sammanlagt sex rörliga spärrbataljoner från 1969 - 1973. Dessa fördelades så att Södra militärområdet tilldelades två bataljoner, Östra militärområdet tre – varav en på Gotland, och Nedre Norrlands militärområde en bataljon med huvudsakliga uppgifter och utgångsgruppering i Övre Norrland.

Denna norrlandskustens enda rörliga spärrbataljon gick efter några års förberedelser in i krigsorganisationen 1973, samma år som jag genomgått dåvarande Militärhögskolan och den efterföljande bataljonschefskursen. En omständighet som förmodligen gjorde det naturligt, att krigsplacera mig som den rörliga spärrbataljonens förste chef, efter att tidigare ha varit krigsplacerad som batterichef vid Notsandbatteriet på Härnön.

Inte minst till min egen förvåning blev detta en krigsplacering som kom att hålla i sig fram till 1997, när de sista delarna av bataljonen gick i graven och de rörliga uppgifterna i stället togs över av norrlandskustens amfibiebataljon. Nästan 24 år som bataljonschef på samma bataljon – dessutom från Vaggan till Graven - det måste vara något av svenskt rekord!

3. Organisation och uppgifter

Jämfört med det fasta kustartilleriet, så bjöd de rörliga uppgifterna på en mängd nya, omväxlande och spännande infallsvinklar. Förutom stab- och trossfunktioner bestod bataljonen av ett kanonbatteri, ett robotbatteri och en minspärrtropp som stridande enheter. Bataljonen förflyttade sig med hjälp av ett nittiotal (90!) egna landbundna fordon, där amfibiefordonet ALVIS – som var en hejare på att dra släp både på land och på vatten - var det mest spektakulära. Stridsuppgifterna var många och själva idén med den rörliga bataljonen var, att vi skulle kunna falla in - i stort sett var som helst efter norrlanskusten - där behov uppstod, för att antingen täppa till en lucka där fast KA saknades, eller om befintligt fasta kustartilleriet helt enkelt hade blivit utslaget.

Mobiliseringen skulle genomföras i Härnösandsområdet medan stridsuppgifterna främst skulle lösas i anslutning till kustnära farvatten inom dåvarande Miltärområde Övre Norrland. Den stora mängden grupperingsalternativ föranledde åtskilliga intressanta och spännande resor för planering och rekognosering utefter hela den vackra och kraftigt skiftande norrlandskusten. Resorna innehöll också inspirerande samtal med den mycket positiva lokalbefolkningen. När vi förklarade, att "Det är vi som skall försvara Er i händelse av krig och nu planerar vi för hur uppgiften skall lösas på bästa sätt", så gick det inte att ta miste på deras välvilja gentemot oss!

Här följer en provkarta på olika grupperingar för den rörliga bataljonen, där avvärjningsuppgifter skulle kunna lösas:

- Utgångsgruppering och det mest sannolika alternativet i Piteå/ Jävneområdet
- Beredduppgift i Luleåområdet
- Beredduppgift i Skellefteå/ Kågeområdet
- Beredduppgift i Umeå/ Holmsundområdet
- Beredduppgift i Nordmalingområdet

Utöver dessa ursprungliga uppgifter tillkom sedermera också ett vinteralternativ i Kalix-området, där bataljonen skulle hejda framträngande av eventuella fientliga mekaniserade förband, som kunde tänkas vilja undvika den stark befästa Kalix-linjen, genom att i stället vintertid gå fram över den mycket tjocka isen i skärgårdsområdet utanför Kalix. (Min största besvikelse - i den militära delen av mitt liv - inträffade i samband med detta, när bataljonens dåvarande stabschef Janne Norberg och jag på initiativ av Kalix Fo skulle undersöka, hur mycket den mitt ute i havet belägna radarstationen på ön Malören kunde upptäcka, när vi med bandvagn skulle göra framryckning över Bottenvikens is med start ifrån Kalix. Tre dagar före start kom återbud från försvarsområdeschefen i Kalix på grund av kraftig väderförsämring och uppbrutna isar i området. Chans till ett sådant isäventyr får vi nog aldrig mer igen!)

4. Utbildning och personal

Den rörliga bataljonen hade en sammansättning av stam-, reserv- och värnpliktig personal som var helt fantastisk. Personalen kom i stort sett från hela landet och hade gjort sin grundläggande rörliga utbildning i Karlskrona-området, innan de blev krigsplacerade vid NK/ KA 5. Här fick de i ett tidigt skede veta, att uppgiften var helig och skulle lösas till varje pris, men när det gällde hur den skulle lösas, så lämnade vi lösa tyglar för att ha största möjliga flexibilitet i hanterandet av de tusentals problem, som hela tiden uppstår i samband med marsch och gruppering vid ett rörligt förband, speciellt när man har så extremt många och långa förflyttningar som vi hade att brottas med. Personalen blommade ut i paritet med detta förtroende och nästan igenting var omöjligt!

Här måste jag nämna några - för oss gamla KA 5:are – väl bekanta namn, som jag särskilt minns och som gjorde det möjligt att lösa alla uppgifter med gott humör, trots att det många gånger var väldigt tuffa tag. (Jag ber om överseende för att jag här inte minns eller kan räkna upp alla som var med):

- Janne Norberg som började på bataljonen som chef för artilleribatteriet och sedan blev stabschef. Även Gunnar Hällgren var placerad här en tid.
- Lasse Johansson var chef för stab/ trossbatteriet under många år, där även Kent O Nilsson och Per-Åke Lundin tjänstgjorde.
- Kurt Sundin som blev chef för artilleribatteriet efter Janne Norberg med dåvarande löjtnanten Corneliusson (sedermera chef för Amf 1 i Vaxholm, mm) som ställföreträdare.
- Många befattningar innehades av reservofficerare och särskilt minns jag de frejdiga och ständigt alerta medarbetarna i bataljonsstaben Angelin, Regårdh och Rilby. Starkast intryck på mig gjorde nog ändå dåvarande chefen sektion 1 i bataljonsstaben Karl-Axel Waplan. Den dugligaste och kunnigaste reservofficer, som jag någonsin träffat på (han är i dag uppskattad och omskriven VD för ett av Stockholmsbörsens hetaste bolag – Lundin Mining).

Tyvärr finns inte många fotografier från denna tid, då det av sekretess skäl oftast var fotoförbud. Ett foto – om än något suddigt – har jag dock från någon övning på 80-talet, när personalvård detaljen på KA 5 kom ut med fältartister till grupperingsplatsen (förmodligen i Piteå-området). Uppskattade marinpastor Sture Hägglund och personalvårdskonsulent Ove Fager flankerar bataljonschefen vid detta tillfälle.

För att hålla moralen och stridsviljan på en jämn och hög nivå, så diktades gemensamt en bataljonsvisa om hur striden skulle vinnas i Jävre-området, där vi ju hade vår utgångsgruppering och mest prioriterade uppgift. Eftersom ingen fiende vågade komma, så måste ju vi ha vunnit!!

Sången om Jävre. (melodi: Vi har varit på turné)

Vi har kommit ifrån söder (mobplats Härnösand)

för att hjälpa våra "bröder"

Hålla rent på Statt och Jävreudd minsann.

Våran tross är välustrustad,
varje tös blir där väl "trustad" (dialektalt från Sthlm)
När hon kommit i vår breda varma famn.

För att hindra invasionen
kan vi stärka bataljonen
Höja glasen, höja fanan emot rött!
Har dom inte gått på pumpen,
får dom massa bly i rumpen
När dom pannan blodig emot Jävre stött!

Texten är hämtad, med tillstånd, från en artikel i Bäverposten 2006